

Các nhân tố ảnh hưởng đến tài chính toàn diện Nghiên cứu ở Việt Nam trong giai đoạn hiện nay

 TS. Nguyễn Thị Diệu Thu*
TS. Nguyễn Thị Kim Oanh**

Nhận: 05/10/2019

Biên tập: 15/10/2019

Duyệt đăng: 25/10/2019

Tài chính toàn diện là việc các cá nhân và doanh nghiệp có thể tiếp cận với các sản phẩm dịch vụ tài chính hữu ích với giá cả phải chăng, đáp ứng được các nhu cầu của họ, bao gồm: chuyển tiền, thanh toán, tiết kiệm, tín dụng và bảo hiểm – được cung cấp một cách có trách nhiệm và bền vững (WorldBank (2018) – Tổng quan về tài chính toàn diện).

Nghiên cứu này nhằm chỉ rõ những yếu tố quyết định tài chính toàn diện ở Việt Nam ngày nay. Tài chính toàn diện được coi là yếu tố thúc đẩy cho các mục tiêu phát triển bền vững, mang lại khả năng tiếp cận các dịch vụ tài chính cho mọi người, trực tiếp góp phần giảm nghèo, xây dựng năng lực và bình đẳng.

Từ khóa: Tài chính toàn diện; phát triển; tăng trưởng kinh tế; dịch vụ tài chính

Abstract

Financial inclusion means that “individuals and businesses have access to useful and affordable financial products and services that meet their needs – transactions, payments, savings, credit and insurance – delivered in a responsible and sustainable way”(according to World Bank (2018) - Financial inclusion overview).

This research is aimed to present the key determinants of financial inclusion in Viet Nam today. Financial inclusion has been considered as enabler for sustainable development goals, which brings access to financial services to all, directly contributes to poverty reduction, capacity buildings and equality.

Key words: Financial inclusion; development, economic growth; financial services.

Tài chính toàn diện

Tài chính toàn diện là một khái niệm mới và trở thành vấn đề thu hút hơn trong năm 2010, nhưng định nghĩa được chấp nhận phổ biến của nó vẫn chưa được thống nhất hoàn toàn do các cách tiếp cận đa chiều và khác nhau về tài chính ở các quốc gia khác nhau.

Theo Sarma (người Canada), nhà tư tưởng hàng đầu của thế giới về vai trò lãnh đạo trong kinh doanh và trong cuộc sống (2008), tài chính toàn diện liên quan đến việc sẵn sàng tiếp cận hệ thống tài chính và điều cần thiết là mọi công

dân trong một quốc gia sử dụng hệ thống tài chính chính thức.

Demirgüç-Kunt, nhà kinh tế lớn khu vực châu Âu và Trung Á đã lập luận rằng sự vắng mặt của hệ thống tài chính sẽ gây ra cái bẫy nghèo đói mới cũng như kìm hãm sự phát triển kinh tế. Ngoài ra, tài chính toàn diện được coi là một cách để đảm bảo một nền kinh tế bền vững.

Theo quan điểm của Ngân hàng Phát triển châu Á, tài chính toàn diện có nghĩa là tất cả các phân khúc dân số, ngay cả những người có thu nhập thấp nhất cũng có thể tiếp cận các sản phẩm và dịch vụ tài chính chính thức, loại trừ tài chính bao gồm cả ngân hàng không được bảo lãnh (Ngân hàng Phát triển châu Á, 2017).

Thực trạng tài chính toàn diện tại Việt Nam

Trong nghiên cứu, nhóm tác giả tìm hiểu các khía cạnh của các yếu tố vĩ mô, và các yếu tố vi mô được sử dụng trong sự tác động đến tài chính toàn diện của Việt Nam. Các yếu tố vĩ mô quyết định mức độ tài chính toàn diện gồm tăng trưởng kinh tế, xóa mù chữ, thất nghiệp, lạm phát, mật độ dân số và thu nhập. Các yếu tố vi mô (từ các nhà cung cấp dịch vụ tài chính) gồm lãi suất, tín dụng nội địa đến khu vực tư nhân, địa lý.

* Trường Đại học Công nghệ Giao thông Vận tải

** Trường Đại học Quốc gia

Tài chính toàn diện đóng một vai trò quan trọng trong thị trường tài chính giúp xóa đói giảm nghèo và điều chỉnh bất bình đẳng trong xã hội. Theo báo cáo số liệu của Phòng Thương mại và Công nghiệp Việt Nam (VCCI), ở Việt Nam có nhiều doanh nghiệp vừa và nhỏ tham gia vào thị trường tài chính theo cách khó khăn, hoạt động được thực hiện bằng phương pháp rủi ro và chi phí cao hơn để tiết kiệm, vay và đảm bảo tài sản của họ.

Với thực tế nền kinh tế Việt Nam hiện nay, nhóm tác giả nhận thấy có 5 nhóm vấn đề sau:

Thứ nhất, tăng trưởng kinh tế tác động tích cực đến chỉ số tài chính toàn diện. Tăng trưởng kinh tế tạo ra nhiều cơ hội hơn cho mọi người sử dụng dịch vụ tài chính tốt hơn, vì các cá nhân và doanh nghiệp có thu nhập cao có khả năng thanh toán tốt hơn. Trong khi đó, Chính phủ Việt Nam với mục tiêu là thúc đẩy tăng trưởng kinh tế sẽ cần phải tìm ra các chiến lược phù hợp thực hiện để đạt được các mục tiêu trong các khung thời gian dài. Khi nhiều người và doanh nghiệp tiếp cận thị trường tài chính, tốc độ tăng trưởng GDP hàng năm tăng lên, Chính phủ sẽ có khả năng quan tâm nhiều hơn đến các vấn đề không thể thực hiện trước đó. Hộ gia đình và các công ty đóng góp một phần lớn trong phát triển kinh tế. Chính phủ khi đó sẽ tiếp tục mở rộng vị trí của các dịch vụ tài chính cho các đối tượng dưới tiêu chuẩn. Bên cạnh đó, chi tiêu của Chính phủ sẽ được sử dụng để đầu tư thêm công nghệ tài chính, xóa đói giảm nghèo... Tài chính toàn diện và tăng trưởng kinh tế có mối quan hệ tốt trong việc hỗ trợ nhau phát triển.

Tăng trưởng GDP là điều kiện thúc đẩy thị trường tài chính tăng trưởng và phát triển, dịch vụ tài chính được biết đến rộng rãi, các

công ty và hộ gia đình nhận thấy lợi ích từ việc sử dụng các dịch vụ tài chính mà họ bắt đầu tiếp cận nhiều hơn.

Thứ hai, đề cập đến mức độ kiến thức cơ bản của mọi người, nghĩa là họ có thể đọc và viết tốt. Thông tin của các dịch vụ tài chính được cập nhật liên tục trên nhiều trang web khác nhau, thu hút những người biết chữ gần hơn với các nhà cung cấp dịch vụ tài chính và cho phép họ có những lựa chọn khác nhau về dịch vụ tài chính so với những người không biết chữ. Tuy nhiên, khi người dân có một nền tảng giáo dục nhất định, có bằng cấp có trình độ tốt sẽ tác động nhiều hơn đến tài chính toàn diện.

Thứ ba, khi tỷ lệ thất nghiệp giảm có nghĩa là số lượng nhân viên tăng lên. Trong quá trình hiện đại hóa, hầu như các doanh nghiệp liên kết với các trung gian tài chính như ngân hàng để trả lương qua thẻ cho nhân viên. Điều này tạo cơ hội cho mọi người truy cập vào tài khoản chính thức tại các ngân hàng. Bên cạnh đó, các bên cung cấp đa dạng hóa các hoạt động khác nhau phù hợp với các điều kiện và nhu cầu khác nhau. Nếu các cá nhân có một sự nghiệp với thu nhập ổn định, họ sẽ nảy ra ý tưởng tiết kiệm tiền tại tổ chức tài chính với lãi suất hoặc đầu tư vào một tài sản nào đó để kiếm lời. Đó là một tín hiệu tốt cho thấy họ chú ý hơn đến các dịch vụ tài chính. Tuy nhiên, tỷ lệ thất nghiệp và tài khoản tiền gửi tại ngân hàng thương mại ở Việt Nam hiện nay có xu hướng ngược lại.

Thứ tư, cải thiện thu nhập là một cửa ngõ dẫn đến tài chính toàn diện tốt hơn. Thu nhập càng cao, người lao động càng có thể thay đổi tài chính. Như vậy, có thể thấy, thu nhập có mối tương quan tích cực với việc giảm loại trừ tài chính. Tác giả thấy rằng, tiền lương trung bình

của người lao động càng cao thì chỉ số hòa nhập tài chính của đất nước càng cao. Tất nhiên, thu nhập có thể được đo lường bằng các yếu tố khác nhau, nhưng mức lương trung bình là một chỉ số được chấp nhận. Khi mọi người có thu nhập cao hơn, họ có nhiều khả năng tiết kiệm, mua bảo hiểm, thanh toán trực tuyến và sử dụng các dịch vụ tài chính chính thức khác.

Thứ năm, một số yếu tố có thể liên quan rất tích cực đến tài chính toàn diện như lạm phát, mật độ dân số, khả năng sử dụng internet và lãi suất tiền gửi ngân hàng. Tuy nhiên, điều này không thật sự đúng với một số vùng nông thôn hiện nay ở Việt Nam. Lý do chính cho những khác biệt này có thể xuất phát từ mức độ hiểu biết về tài chính, cơ sở hạ tầng tài chính và tài chính toàn diện thấp hơn. Do đó, khách hàng vẫn không sử dụng nhiều dịch vụ trực tuyến và không chú ý nhiều đến lãi suất tiền gửi, cơ hội và chi phí hoạt động. Họ tập trung nhiều hơn vào khả năng tiếp cận, thay vì định giá các dịch vụ tài chính chính thức. Lạm phát ở Việt Nam không đáng kể để không ảnh hưởng đến cuộc sống của người dân, bao gồm cả việc tiếp cận và sử dụng các dịch vụ tài chính; mạng viễn thông, đặc biệt là kết nối internet và sử dụng điện thoại thông minh ở Việt Nam dường như vẫn chưa thật sự đồng bộ.

Một số giải pháp thúc đẩy tài chính toàn diện

Có các thành phần có thể ảnh hưởng đến tài chính toàn diện như tăng trưởng kinh tế, văn hóa, thất nghiệp, lạm phát, chênh lệch giới tính, mật độ dân số, thu nhập, lãi suất, tín dụng trong nước cho khu vực tư nhân, địa lý... Tuy nhiên, trong bối cảnh kinh tế Việt Nam hiện nay, chỉ có 4 thành phần có ý nghĩa, đó là tốc độ tăng trưởng GDP, thu nhập, tỷ lệ thất nghiệp và

tỷ lệ hoàn thành chính. Do đó, các khuyến nghị sau đây được đề xuất để thúc đẩy tài chính toàn diện ở Việt Nam để đóng góp cho sự phát triển bền vững.

Kiến nghị cho các nhà cung cấp dịch vụ tài chính chính thức: Sổ người có tài khoản ngân hàng là chìa khóa cho phát triển tài chính toàn diện, do đó, các tổ chức tài chính nên tập trung vào các dịch vụ thanh toán, ngoài các dịch vụ như tiết kiệm, tín dụng, bảo hiểm. Việc đa dạng hóa các sản phẩm tài chính cũng cho phép các tổ chức tài chính có được quy mô kinh tế lớn hơn.

Ngụ ý rằng khách hàng vẫn không sử dụng nhiều giao dịch internet cho các dịch vụ tài chính, mặc dù xu hướng đang gia tăng, các tổ chức tài chính nên tăng quyền truy cập cho khách hàng, đặc biệt là các chi nhánh thuận tiện và ít tốn kém hơn như mã QR, ngân hàng di động, POS, đại lý bán lẻ, đại lý viễn thông. Việc sử dụng công nghệ tài chính để đưa vào tài chính là tốt hơn so với chỉ một vài kênh. Các tổ chức tài chính cũng có thể phát triển hoặc hợp tác với các công ty công nghệ tài chính, hoặc với các nhà cung cấp tài chính hiện có trong các khu vực thu nhập thấp, nông thôn, vùng sâu vùng xa như tổ chức tài chính vi mô, hợp tác xã tài chính.

Lãi suất tiền gửi cao hơn không thu hút được khách hàng tiềm năng nếu trước đó họ không sử dụng bất kỳ dịch vụ nào khác từ các tổ chức tài chính chính thức. Ngoài ra, người gửi tiền chú ý nhiều hơn đến các khía cạnh khác như thanh khoản, an toàn. Do đó, các tổ chức tài chính chính thức không nhất thiết phải sử dụng lãi suất tiền gửi như một trong những công cụ cạnh tranh chính.

Cần xây phải nâng cấp hạ tầng công nghệ tương thích với nền tảng khoa học kỹ thuật hiện đại, đồng

thời có chính sách đào tạo nâng cao chất lượng nhân sự có khả năng vận hành và làm chủ hệ điều hành, cơ sở dữ liệu ngày càng phức tạp cũng như đảm bảo an ninh, an toàn trong quá trình hoạt động.

Đối với các nhà hoạch định chính sách: Các nhà hoạch định chính sách là những thành phần quan trọng để hỗ trợ lĩnh vực tài chính toàn diện một cách hiệu quả, các nhà hoạch định chính sách nên tạo môi trường cho phép (i) tăng trưởng kinh tế; (ii) cải thiện khả năng đọc viết, đặc biệt là trình độ giáo dục tiểu học để thúc đẩy sử dụng dịch vụ tài chính khôn ngoan hơn; (iii) tăng mức thu nhập của người dân, đặc biệt là tiền lương và tiền lương của người lao động - một trong những nhóm không được bảo lãnh hoặc không được bảo lãnh; và (iv) giảm tỷ lệ thất nghiệp.

Xây dựng một hệ thống các tổ chức cung ứng dịch vụ tài chính hoạt động an toàn, hiệu quả và có trách nhiệm. Trong đó, phát huy vai trò của các tổ chức tài chính vi mô và các tổ chức tín dụng phi ngân hàng, cùng những loại hình định chế đặc biệt khác như Ngân hàng Chính sách xã hội, Ngân hàng Nông nghiệp và Phát triển nông thôn.... Mục tiêu là các dịch vụ tài chính cơ bản được cung cấp đến những đối tượng bị loại trừ tài chính theo cách thức phù hợp, thông qua các kênh phân phối từ truyền thống đến hiện đại. Hệ thống ngân hàng vẫn cần được coi là xương sống của hệ thống tài chính Việt Nam khi mà tài sản của các ngân hàng (kể cả Ngân hàng Chính sách xã hội và Ngân hàng Phát triển) chiếm tới 200% GDP và hơn 90% tổng tài sản của các định chế tài chính.

Cần khuyến khích các ngân hàng đa dạng hóa các hình thức cho vay, các sản phẩm tín dụng... Bên

cạnh đó, cũng cần quan tâm đến sự phát triển của các hình thức tổ chức tài chính phi ngân hàng, nhằm hỗ trợ cho hoạt động tài chính có phạm vi rộng khắp, đến được với các hộ gia đình, cá nhân ở khu vực nông thôn, vùng sâu, vùng xa.

Có thể nói, hành lang pháp lý hiện hành còn nhiều quy định chưa tương thích với bối cảnh và tình hình thực tế, do vậy, chưa thực sự thúc đẩy cho sự phát triển của các dịch vụ ngân hàng nhất là với vấn đề ngân hàng điện tử, các dịch vụ thanh toán di động - một trụ cột cần ưu tiên phát triển trong thời gian tới. Điều này đòi hỏi việc sửa đổi, bổ sung một số quy định trong các văn bản quy phạm pháp luật hiện hành, cũng như xây dựng hành lang pháp lý mới nhằm tạo điều kiện cho sự phát triển sản phẩm, dịch vụ thanh toán là rất cần thiết.

Cần làm tốt công tác tuyên truyền và giáo dục tài chính, để thay đổi nhận thức của người dân về tài chính toàn diện.

Việt Nam nên cố gắng tiếp cận và thúc đẩy quá trình tài chính toàn diện để có thể huy động vốn từ Quỹ Phát triển Thủ đô Liên hợp quốc (UNICEF). ■

Tài liệu tham khảo

- Cổng thông tin điện tử Bộ Tài chính vneconomy.vn/taichinh
Asian Development Bank, 2017.
2017 APEC Asia-Pacific Forum on Financial Inclusion,
[online] Available at:
<https://www.adb.org/news/events/2017-apec-asia-pacific-forum-financial-inclusion> [Accessed 10 Dec. 2018].
Demirgüç -Kunt, A, L. Klapper, D. Singer, S. Ansar, & J. Hess., 2018. *The Global Findex Database 2017: Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution*. Washington, DC: World Bank.